

УДК: 378.14:61(07)

В.А. Копетчук,
заступник директора з навчальної роботи
(Житомирський інститут медсестринства)

СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ НАВЧАННЯ В МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖАХ

В статті розглядаються різноманітні підходи до професійної спрямованості навчання студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації взагалі, та медичних зокрема. Сформульовані концептуальні положення стосовно професійної спрямованості навчання. Висвітлені різні підходи до визначення професійного навчання.

Сучасна система освіти, особливо в контексті необхідності реалізації професійної спрямованості навчання, може і повинна закладати основи розуміння світу як динамічно змінного, в якому особистість перебуває в стані постійного **творення** цього **світу** та самої себе в майбутній професії. Головною умовою і результатом цієї творчості є гармонія людини із собою, світом, в якому вона живе, з майбутньою професійною діяльністю

Здійснений нами аналіз сучасного стану наукових досліджень стосовно професійної спрямованості навчання дав змогу сформулювати такі концептуальні положення:

- навчання предметів природничо-математичного циклу в медичному коледжі повинно базуватися на комплексному поєднанні професійного, психолого-педагогічного, технологічного, соціокультурного підходів;
- при визначенні змісту професійної спрямованості навчання потрібно орієнтуватися на здобутки відповідних теоретичних природничо-математичних знань, умінь самостійно аналізувати та моделювати ситуації професійної спрямованості з орієнтацією на управління ними;
- навчальний процес у коледжі мав бути спрямований на формування у студентів професійних знань, умінь, навичок, де знання природничо-математичних дисциплін підвищує професійну майстерність майбутніх спеціалістів.

Згідно із завданнями нашого дослідження, ми визначили базові його поняття, а саме: "професійна спрямованість навчання", "професійна спрямованість навчальних предметів природничо-математичного циклу", "педагогічні умови професійної спрямованості навчання".

Насамперед звернемось до поняття "професійна спрямованість навчання".

Професійна спрямованість навчання може бути реалізована лише за умови систематичного і комплексного підходу до організації навчального процесу, з урахуванням рівня підготовки студентів та рівня застосування певних дисциплін як у навчальному процесі, так і в майбутній професійній діяльності.

Частіше всього під самим навчанням розуміється "спільна цілеспрямована діяльність вчителя та учнів в процесі якої відбувається розвиток особистості, її освіта та виховання" [1].

Діяльність того, хто навчає і того, хто навчається, розділяють досить умовно, оскільки навчання – неперервний процес їх спільної роботи. Традиційно це називається викладання та учіння.

Професійне навчання – одне із фундаментальних прав особистості (закріплено в Декларації прав людини), що сприяє поліпшенню якості життя, забезпечує реальне право особистості на працю, професію, можливість брати участь у суспільному житті. Предметом професійного навчання є вивчення методологічних, теоретичних, історичних, методичних та технологічних основ освітнього процесу на всіх рівнях професійної освіти, в усіх типах професійних навчальних закладів. [2].

Існують ще такі різні підходи до визначення професійного навчання, які дозволяють розглядати це поняття як:

- Професійне навчання – цілеспрямована взаємодія вчителя та учнів, у процесі якої засвоюються знання, уміння, навички певної професії [3].

Інші автори, спираючись на провідні дидактичні ідеї Ю.К. Бабанського, дають таке визначення: "Професійне навчання – двосторонній процес взаємообумовленої діяльності вчителя та учня, спрямований на оволодіння учнями знаннями, вміннями, навичками певної професії, розвиток їхніх інтелектуальних потенційних можливостей озброєння методами певної професійної діяльності" [4].

- Професійне навчання – цілеспрямований та організований процес взаємодії вчителя та учнів, спрямований на розв'язання професійних навчальних завдань, в результаті якого учень оволодіває професійними знаннями, вміннями, навичками, розвиває особистісні професійні якості [5].

- Професійне навчання – це праця, яка відображає активність учня або студента по оволодінню професійним та соціальним досвідом.

Професійна спрямованість – це властивість, яка виявляється в активному і стійкому прагненні займатися певною професійною діяльністю, вдосконалюватися в ній.

Гончаренко С.І. стверджує, що головним результатом професійної спрямованості навчання є не обсяг знань, а їх поєднання з особистісними професійними якостями, вміння студента або учня застосовувати самостійно свої знання на практиці.

Ми схильні до такого означення поняття: професійна спрямованість навчання – це специфічна форма пізнання об'єктивної дійсності, спрямована на оволодіння системою знань з основ певної професії, вмінь та навичок їх практично застосовувати, вдосконалювати себе як професіонала.

Дослідження впливу біопсихічних факторів на професійну спрямованість особистості активно розробляються в межах системи психоаналізу З. Фрейда та його послідовників. Він здійснив своєрідний

переворот в науці, показавши роль підсвідомих прагнень особистості, які зумовлюють її поведінку та діяльність.

Важливого значення для осмислення сутності професійної спрямованості навчання має культурно-історична теорія (Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, О.Р. Лурія, Л.Т. Божович, Г.С. Костюк). Це вчення про розвиток психічних функцій у процесі засвоєння індивідом цінностей культури (насамперед знакової системи) в межах опосередкованого спілкування. Сюди входить і освіта. Це допомагає формувати свій професіоналізм, власний внутрішній світ, головними одиницями якого є значення (узагальнення, когнітивні компоненти свідомості) і смисли (ефективно-мотиваційні компоненти).

Ідею професійної спрямованості розглядають і соціологічні течії. Головна ідея багатопланових соціологізаторських концепцій полягає в тому, що знання виступають головним носієм професійного досвіду, мають реалізовуватись на практиці різноманітні теоретичні положення. Соціологічне вивчення професійного спрямування навчання розглядається на трьох рівнях. На мегарівні це явище постає як притаманне суспільству (де суспільство виступає як цілісний організм) і його зміст розкривається в контексті процесів самовідтворення й розвитку суспільної системи як такої і всіх її компонентів безпосередньо – її соціальної структури. Потрібно засвоїти ті знання та вміння, які вимагає суспільство. На макрорівні професійну спрямованість вивчають у масштабі соціально-репродуктивних відносин, притаманних певному суспільству та його локальним групам і зумовлених особливостями їхньої життєдіяльності. В такому розумінні суспільне постає як середовище прояву певної професії, її безпосередніми суб'єктами та об'єктами є певні групи (фахова, рольова). На мікрорівні проблема професійної спрямованості навчання розглядається як професійне становлення та еволюція індивіда. Індивід оволодіває тими знаннями і вміннями, які потрібні саме йому як професіоналу [6].

Розглянуті нами психолого-педагогічні течії і напрями тією чи іншою мірою розкривають професійну спрямованість навчання з різних позицій відносно співвідношення природного (біологічного) та соціального.

Вітчизняна школа звертає увагу також на те, що професійна спрямованість навчання має бути спрямована на створення сприятливої ситуації розвитку особистості з урахуванням аналізу впливів соціального і біологічних факторів (Л.С. Виготський, О.Р. Лурія, О.М. Леонтьєв, А.С. Макаренко). Вона повинна формувати особистість як професіонала мікросередовища та власної природи (С.Л. Рубінштейн, Л.І. Божович, В.О. Сухомлинський). Ця діяльність повинна стимулювати цінність зміни в потребо-мотиваційній та емоційно-вольовій сферах особистості (Б.М. Теплов, О.В. Петровський, Б.Т. Лихачов, Л.Ю. Гордін). Вона має бути спрямована на здійснення корекційної роботи шляхом встановлення педагогічно доцільної системи взаємодії у процесі навчання, яке включає єдність пізнавального, емоційного та поведінкового компонентів (В.М. Бім-Бад, В.П. Зінченко, О.Г. Ковальов, О.В. Мудрик). Професійна діяльність успішно здійснюється лише тоді, коли здійснюється своєчасний її грамотний аналіз і на його основі реалізуються ефективні рішення виявлених проблем (Ю.М. Кулюткін, М.М. Поташник, М.Л. Фрумкін).

Відповідно до особистісно-діяльнісного підходу (Л.С. Виготський, С.Л. Рубінштейн, О.М. Леонтьєв, П.Я. Гальперін, В.В. Давидов, Н.Ф. Талізін), засвоєння змісту історичного досвіду людей здійснюється не шляхом передавання інформації про нього людині, а в процесі її власної активності, спрямованої на предмети та явища оточуючого світу, що створені розвитком людської культури. Процес діяльності одночасно є процесом формування й реалізації інтелектуального та духовного потенціалу особистості, її саморозвитку; одиницею діяльності виступає тут предметна дія.

Оригінальний погляд на сутність професійної спрямованості навчання наводить у своїх працях М.Л. Смольсон. На основі психологічного аналізу конкретної професійної діяльності автор робить висновки про те, що професійна спрямованість саме в ній і формується. Тому він розглядає професійну спрямованість як інтелектуальну структуру в згорнутому, автоматизованому мисленні, що миттєво обробляє всі дані, які надходять до органів відчуттів. Забезпечує появу відчуттів проблемна ситуація, яка ще не виникла, але може виникнути у майбутній професійній діяльності.

Професійна спрямованість навчальних предметів природничо-математичного циклу залежить, в першу чергу, від специфіки навчального закладу. Нас, в даному випадку, буде цікавити медичний навчальний заклад.

Однією з головних професійних вимог до сучасного спеціаліста є глибокі, ґрунтовно засвоєні фахові знання. Це зумовлюється винятково складними завданнями, які сьогодні стоять перед охороною здоров'я. Крім того, йде інтенсивний процес інтеграції та диференціації медичних знань, з'являються нові медичні дисципліни, зокрема, серцево-судинна хірургія, мікрохірургія, радіаційна гігієна та інші. Сучасний лікар повинен мати великий обсяг знань і вмінь, інтегрованих на основі природничо-математичних спеціальних дисциплін, уміти поповнювати, розвивати творчо застосовувати їх у своїй професійній діяльності.

Головними завданнями при вивченні природничо-математичних наук у вищій медичній професійній школі є оволодіння їх основами, формування інтелектуальних знань та вмінь, оволодіння відповідними методами і прийомами майбутньої професійної діяльності. Як підтверджує ряд досліджень, низький рівень знань з природничо-математичних дисциплін, відсутність інтересу та недооцінка ролі загальноосвітніх дисциплін негативно впливає на засвоєння спеціальних знань і вмінь, оскільки загальні спеціальні знання тісно взаємодіють і впливають одні на одних. Ці питання детально висвітлені у роботах О.І. Андруся, Р.У. Ахмерова, А.Д. Гладуна, Дольнікової.

Проблема ефективного засвоєння предметів природничо-математичного циклу в професійній школі включає, насамперед, формування цілей вивчення цих дисциплін, виділення основних структурних елементів змісту, що базуються на спрямованості навчального процесу. Спрямованість процесу навчання, на думку багатьох дослідників (Дольнікова), забезпечить вищевикладені вимоги до сучасного фахівця.

Спрямованість навчальних предметів означає, що є можливість впливати на протікання та результати навчального процесу, на певні його критерії, які залежать від форми цієї спрямованості. Вона полягає в поетапній оптимізації навчального процесу, коли на кожному етапі оптимізується один елемент, який одночасно впливає з цілей процесу навчання в цілому. Важливе значення в професійній спрямованості навчання предметів має постійна взаємодія викладання і учіння, що спирається на навчальний матеріал, відбір його основних змістових елементів. Як і сам процес навчання, навчальний матеріал має логічну і психологічну структуру.

У навчальному матеріалі природничо-математичних дисциплін, як і інших предметів, виділяють зв'язки з певною професією, які є необхідні (суворо логічні), детерміновані (функціональні, що виражають новий закон), правилоутворювальні (що відповідають умовним положенням) та випадкові. Ці зв'язки визначають зміст навчального матеріалу, якщо вони встановлюються між різними частинами навчального матеріалу.

Організація всієї навчальної діяльності у професійній освіті повинна бути направлена на систему цінностей високоморальної людини, потреби випускника вищої професійної школи в якісних фахових знаннях.

Усталена система медичної освіти в Україні представлена розгалуженою мережею медичних інститутів і кількома медичними факультетами у складі університетів, а також медичними ліцеями та коледжами – вищими навчальними закладами I-II рівня акредитації або структурними підрозділами вищого навчального закладу III або IV рівня акредитації, які проводять освітню діяльність, пов'язану зі здобуттям повної вищої освіти.

Сучасний медичний коледж – це заклад, який здійснює загальноосвітню, профільну підготовку учнів до неперервної освіти на якісно новому науково-методичному рівні, використовуючи зв'язок з вищими навчальними закладами для розвитку творчих здібностей обдарованої молоді. Коледжі покликані готувати спеціалістів, які не тільки матимуть високий інтелектуальний потенціал, але й здатні гнучко орієнтуватись в умовах ринкових відносин.

Досліджуючи питання вивчення природничо-математичних дисциплін студентами медичних коледжів, ми визначили, що забезпечення професійної спрямованості буде ефективним, якщо реалізувати комплекс певних педагогічних умов.

Отже, професійне спрямування навчання може бути реалізоване лише за умов системного і комплексного підходу до організації навчального процесу, з урахуванням рівня підготовки студентів та рівня застосування даної дисципліни як у навчальному процесі, так і в майбутній професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Рос. пед. енцикл.: В 2 т., М.: БРЭ, 1999. – т. 2. – С. 6
2. Пед. енцикл. словарь. Гл. ред. Б.М. Бим-Бад; – М.: Большая Рос. Энциклопедия, 2004. – 528 – С. 7
3. Степанов, Фицула "Основы психол. и науки ", 2006р. – 501 с.
4. Семенова, Турен, Осипова. Основы педагогики и психологии, 2006 р. – 204 с.
5. Хуторской А.В. Современная дидактика . – СГБ.: Питер, 2001 – 365 с.
6. Левківський М.В. "Історія педагогіки". – Вид-во "Полісся", 2004. – 234 с.

Матеріал надійшов до редакції 24.10.2007 р.

Копетчук В.А. Суть профессиональной ориентации обучения студентов в медицинских колледжах.

В статье рассматриваются различные подходы к профессиональной ориентации обучения студентов высших учебных заведений I-II уровней аккредитации вообще и медицинских в частности. Сформулированы концептуальные положения относительно профессиональной направленности обучения. Освещаются разные подходы к определению профессионального обучения.

Kopetchuk V.A. The Essence of Education Professional Orientation in Medical Colleges.

The article enlightens different approaches to the professional direction of training students in higher educational establishments of I-II accreditation levels in general, and medical in particular. The conceptual regulations as to the education professional orientation are formulated. The different approaches to the professional training definition are enlightened.